Original article

Analyzing the Relationship between the Tourism Industry and Iran's Economic Growth: Challenges and Ethical Responsibilities in the Time-Frequency Domain

E. Nabiouni[1], A. Hasani Ph.D.[2*], E. Safarzadeh Ph.D.[3]

1. *Ph.D. Student, Department of Tourism Management, Faculty of Tourism, University of Science and Culture, Tehran, Iran.*
2. *Department of Tourism Economics, Faculty of Tourism, University of Science and Culture, Tehran, Iran.*
3. *Department of Economics, Faculty of Social and Economic Sciences, Al-Zahra University, Tehran, Iran.*

Abstract

Background: The tourism industry, as one of the leading sectors of the service economy, can play a role in diversifying the economic structure and strengthening economic growth. However, the sustainability of this role depends on environmental and social considerations. The aim of the present study is to analyze the dynamic relationship between the tourism industry and Iran's economic growth in a time-frequency framework and to examine the ethical implications of the development of this industry during the 2001-2023.

Method: This study is applied in terms of purpose and analytical-experimental in terms of method based on time series data of the Iranian economy. The statistical population includes the entire Iranian economy in the period 1380-1402, and due to the use of annual secondary data, sampling was carried out as a complete census. The data collection tool is official domestic and international statistics related to GDP, tourism indicators, CO_2 emissions, and Gini coefficient. Continuous wavelet transforms, wavelet correlation, and phase difference analysis were used to analyze the data, and the processing was carried out in the MATLAB software environment.

Results: The results showed that the relationship between tourism and economic growth is significant in the medium and long-term horizons and the causality is mainly from tourism to economic growth, while a stable relationship was not observed in the short term. Also, in some periods, tourism growth has coincided with increasing environmental pressure and income inequality.

Conclusion: The findings, while providing conditional support for the tourism-based growth hypothesis, emphasize the necessity of ethics-based policymaking and simultaneous attention to environmental sustainability and social justice in the development of the tourism industry.

Keywords: *Tourism Industry, Economic Growth, Time-Frequency Analysis, Wavelet Correlation, Ethical Implications, Sustainable Development*

***Corresponding Author:** Hasani A. Department of Tourism Economics, Faculty of Tourism, University of Science and Culture, Tehran, Iran. Email: hassani@usc.ac.ir

How to cite: Nabiouni E, Hasani A, Safarzadeh E. Analyzing the relationship between the tourism industry and iran's economic growth: challenges and ethical responsibilities in the time-frequency domain. Ethics in Science and Technology. 2026;21(2): 34-41.

Copyright © 2026 Authors. Published by Iranian Association for Ethics in Science and Technology. This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International license. (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/). Non-commercial uses of the work are permitted, provided the original work is properly cited

Vol. 21, No. 2, 2026

مقاله پژوهشی

تحلیل رابطه میان صنعت توریسم و رشد اقتصادی ایران: چالش‌ها و مسئولیت‌های اخلاقی در حوزه زمان–فرکانس

ابراهیم نبیونی[۱]، دکتر علی حسنی[۲*] ، دکتر اسماعیل صفرزاده[۳]

۱. دانشجوی دکتری ،گروه مدیریت گردشگری ، دانشکده گردشگری ،دانشگاه علم و فرهنگ،تهران ،ایران.

۲. گروه اقتصاد گردشگری، دانشکده گردشگری، دانشگاه علم و فرهنگ،تهران،ایران.

۳. گروه اقتصاد، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصادی، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران.

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۹)

چکیده

زمینه: صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از بخش‌های پیشران اقتصاد خدمات، می‌تواند در تنوع‌بخشی به ساختار اقتصادی و تقویت رشد اقتصادی نقش‌آفرین باشد. با این حال، پایداری این نقش وابسته به ملاحظات زیست‌محیطی و اجتماعی است. هدف پژوهش حاضر، تحلیل رابطه پویا میان صنعت توریسم و رشد اقتصادی ایران در چارچوب زمان–فرکانس و بررسی پیامدهای اخلاقی توسعه این صنعت طی دوره ۱۳۸۰–۱۴۰۲ است.

روش: این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از حیث روش، تحلیلی–تجربی مبتنی بر داده‌های سری زمانی کلان اقتصاد ایران است. جامعه آماری شامل کل اقتصاد ایران در دوره زمانی ۱۳۸۰–۱۴۰۲ بوده و به دلیل استفاده از داده‌های ثانویه سالانه، نمونه‌گیری به‌صورت سرشماری کامل انجام شده است. ابزار گردآوری داده‌ها، آمارهای رسمی داخلی و بین‌المللی مرتبط با تولید ناخالص داخلی، شاخص‌های گردشگری، انتشار CO_2 و ضریب جینی است. برای تحلیل داده‌ها از تبدیل موجک پیوسته، همبستگی موجکی و تحلیل اختلاف فاز استفاده شد و پردازش‌ها در محیط نرم‌افزار $MATLAB$ انجام گرفت.

یافته‌ها: نتایج نشان داد رابطه گردشگری و رشد اقتصادی در افق‌های میان‌مدت و بلندمدت معنادار است و علیت عمدتاً از گردشگری به رشد اقتصادی برقرار می‌باشد، در حالی‌که در کوتاه‌مدت رابطه پایدار مشاهده نشد. همچنین در برخی دوره‌ها رشد گردشگری همزمان با افزایش فشار زیست‌محیطی و نابرابری درآمدی بوده است.

نتیجه‌گیری: یافته‌ها ضمن حمایت مشروط از فرضیه رشد مبتنی بر گردشگری، بر ضرورت سیاست‌گذاری اخلاق‌محور و توجه همزمان به پایداری زیست‌محیطی و عدالت اجتماعی در توسعه صنعت توریسم تأکید دارد.

کلیدواژگان: صنعت گردشگری، رشد اقتصادی، تحلیل زمان–فرکانس، همبستگی موجکی، پیامدهای اخلاقی، توسعه پایدار

سرآغاز

در دهه‌های اخیر، صنعت توریسم به یکی از بخش‌های راهبردی اقتصاد جهانی تبدیل شده و سهم قابل‌توجهی در تولید ناخالص داخلی، اشتغال، جریان ارز خارجی و توسعه منطقه‌ای کشورها ایفا کرده است. بسیاری از اقتصادهای درحال‌توسعه، گردشگری را به‌عنوان ابزاری برای تنوع‌بخشی به ساختار اقتصادی و کاهش وابستگی به منابع سنتی درآمدی مورد توجه قرار داده‌اند (۱). در این چارچوب، متغیر «توسعه گردشگری» معمولاً از طریق شاخص‌هایی نظیر درآمدهای گردشگری یا تعداد ورود گردشگران بین‌المللی سنجیده می‌شود و به‌عنوان یکی از عوامل بالقوه اثرگذار بر «رشد اقتصادی» (نرخ رشد تولید ناخالص داخلی واقعی) مطرح است.

از منظر نظری، رابطه میان گردشگری و رشد اقتصادی در قالب فرضیه «رشد اقتصادی مبتنی بر گردشگری» تبیین می‌شود؛ بر اساس این دیدگاه، افزایش فعالیت‌های گردشگری از طریق تقویت تقاضای کل، توسعه پیوندهای پسین و پیشین با سایر بخش‌های اقتصادی، افزایش درآمدهای ارزی و تحریک سرمایه‌گذاری، می‌تواند به رشد اقتصادی منجر شود (۲).

نویسندهٔ مسئول: نشانی الکترونیکی: hassani@usc.ac.ir

با این حال، شواهد تجربی نشان می‌دهد که این رابطه همواره خطی، پایدار و یک‌جهته نیست و ممکن است بسته به شرایط ساختاری و زمانی هر اقتصاد، جهت و شدت متفاوتی داشته باشد (۳). در برخی موارد، رشد اقتصادی خود پیش‌نیاز توسعه گردشگری تلقی شده و در برخی دیگر، رابطه‌ای دوسویه یا حتی فاقد معناداری آماری گزارش شده است.

در اقتصاد ایران، این رابطه در بستری از نوسانات ساختاری، تحریم‌های بین‌المللی، بی‌ثباتی نرخ ارز و تغییرات درآمدهای نفتی شکل گرفته است (۴). چنین شرایطی می‌تواند موجب تغییر رفتار متغیرهای کلان در افق‌های زمانی مختلف شود. از سوی دیگر، ایران با برخورداری از ظرفیت‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی گسترده، بالقوه یکی از مقاصد مهم گردشگری منطقه محسوب می‌شود، اما سهم صنعت توریسم در تولید ناخالص داخلی کشور نسبت به ظرفیت‌های موجود محدود بوده است. این وضعیت ضرورت بررسی دقیق‌تر رابطه گردشگری و رشد اقتصادی را در بستر زمانی و ساختاری اقتصاد ایران برجسته می‌سازد.

علاوه بر بعد اقتصادی، توسعه گردشگری با پیامدهای اجتماعی و زیست‌محیطی نیز همراه است. گسترش کنترل‌نشده این صنعت می‌تواند به تخریب منابع طبیعی، فشار بر زیرساخت‌های شهری، تجاری‌سازی افراطی فرهنگ بومی و تشدید نابرابری‌های اجتماعی منجر شود. از این رو، متغیرهای مکملی نظیر فشار زیست‌محیطی و شاخص‌های توزیع درآمد می‌توانند در ارزیابی کیفیت رشد ناشی از گردشگری نقش داشته باشند (۵ و ۶). بنابراین، تحلیل رابطه گردشگری و رشد اقتصادی صرفاً بر مبنای شاخص‌های تولیدی، تصویری کامل از آثار توسعه این صنعت ارائه نمی‌دهد.

از منظر روش‌شناختی، بخش عمده مطالعات داخلی در این حوزه بر رویکردهای خطی و ایستا مبتنی بوده و عمدتاً روابط بلندمدت را بررسی کرده‌اند (۷). این روش‌ها غالباً قادر به شناسایی تغییرات ساختاری و تفاوت رفتار رابطه در افق‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت نیستند. در حالی که رهیافت تحلیل موجک پیوسته با امکان بررسی هم‌زمان ابعاد زمانی و فرکانسی، ابزار مناسبی برای تحلیل پویایی رابطه میان متغیرهای اقتصادی در شرایط نوسانی فراهم می‌کند (۸ و ۹).

بر این اساس، مسئله اصلی پژوهش حاضر آن است که آیا صنعت توریسم در افق‌های زمانی مختلف می‌تواند محرک رشد اقتصادی ایران باشد و جهت علیت میان این دو متغیر چگونه تغییر می‌کند؟ همچنین، در صورت تأیید نقش مثبت گردشگری در رشد اقتصادی، این رشد تا چه اندازه با ملاحظات زیست‌محیطی و اجتماعی هم‌راستا بوده است؟ هدف پژوهش، تحلیل پویا و زمان–فرکانس رابطه میان صنعت توریسم و رشد اقتصادی ایران طی دوره ۱۳۸۰–۱۴۰۲ و تبیین پیامدها و مسئولیت‌های اخلاقی توسعه این صنعت در چارچوب توسعه پایدار است.

روش

روش تحقیق: این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از حیث ماهیت، تحلیلی–تجربی و مبتنی بر رویکرد کمی است که با استفاده از داده‌های سری زمانی کلان اقتصاد ایران انجام شده است. جامعه آماری شامل کل اقتصاد ایران در بازه زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۴۰۲ بوده و واحد تحلیل، داده‌های سالانه متغیرهای کلان در سطح ملی است.

جامعه نمونه و روش نمونه گیری: با توجه به ماهیت داده‌های سری زمانی و در دسترس بودن آمار رسمی سالانه، نمونه پژوهش شامل تمامی مشاهدات موجود در دوره مورد بررسی (۲۳ مشاهده سالانه) است؛ از این‌رو نمونه‌گیری به روش سرشماری کامل انجام شده و کلیه داده‌های در دسترس وارد تحلیل گردیده‌اند. داده‌ها در سطح ملی گردآوری شده و شامل نرخ رشد تولید ناخالص داخلی واقعی به‌عنوان شاخص رشد اقتصادی، شاخص صنعت گردشگری (درآمدهای گردشگری بین‌المللی یا تعداد ورود گردشگران خارجی)، انتشار CO_2 به‌عنوان نماینده فشار زیست‌محیطی و ضریب جینی به‌عنوان شاخص نابرابری درآمدی می‌باشند که همگی از منابع رسمی داخلی و پایگاه‌های معتبر بین‌المللی استخراج شده‌اند.

ابزار گردآوری و روایی و پایایی: ابزار پژوهش مبتنی بر داده‌های ثانویه آماری است و روایی آن به دلیل استفاده از منابع رسمی و استانداردهای شناخته‌شده اندازه‌گیری (روایی محتوا و سازه) مورد تأیید است؛ پایایی داده‌ها نیز به واسطه انتشار نظام‌مند سالانه و ثبات روش‌های اندازه‌گیری در طول زمان تضمین می‌شود.

روش اجرا: در فرآیند اجرا، ابتدا داده‌ها پالایش، لگاریتم‌گیری و از نظر مانایی با آزمون ریشه واحد دیکی–فولر تعمیم‌یافته (ADF) بررسی شدند تا از بروز تورش ناشی از روند جلوگیری شود. سپس برای تحلیل رابطه پویا میان متغیرها از تبدیل موجک پیوسته با موجک مورلت استفاده شد و همبستگی موجکی و تحلیل اختلاف فاز به‌منظور تعیین شدت و جهت علیت در افق‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت محاسبه گردید. سطح معناداری آزمون‌ها ۵ درصد در نظر گرفته شد و نواحی معنادار با بهره‌گیری از شبیه‌سازی مونت‌کارلو تعیین شدند و اثر *cone of influence* در تفسیر نتایج لحاظ گردید. تمامی تحلیل‌های آماری در محیط نرم‌افزار *MATLAB* و با استفاده از بسته‌های تخصصی تحلیل موجک انجام شد.

یافته‌ها

در این بخش، نتایج تحلیل زمان–فرکانس مبتنی بر تبدیل موجک پیوسته و همبستگی موجکی ارائه و تفسیر می‌شود. تحلیل‌ها در سه سطح انجام شده است:

۱. پویایی‌های دومتغیره گردشگری و رشد اقتصادی،
۲. ورود شاخص‌های اخلاقی (زیست‌محیطی و اجتماعی)،
۳. شناسایی دوره‌های تعارض یا هم‌راستایی اخلاقی در توسعه صنعت توریسم.

تحلیل موجک تک‌متغیره (ساختار نوسانات): ابتدا ساختار طیفی هر متغیر به‌صورت جداگانه بررسی شد تا چرخه‌های غالب مشخص شوند.

جدول ۱. چرخه‌های غالب متغیرها در حوزه زمان–فرکانس

متغیر	چرخه کوتاه‌مدت (۲–٤ سال)	چرخه میان‌مدت (٤–۸ سال)	چرخه بلندمدت (۸–١٦ سال)	تفسیر
رشد اقتصادی	متوسط	قوی	متوسط	تأثیر چرخه‌های تجاری
گردشگری	قوی	قوی	ضعیف	حساس به شوک‌های سیاسی–بین‌المللی
انتشار CO_2	ضعیف	متوسط	قوی	روند بلندمدت افزایشی
ضریب جینی	ضعیف	متوسط	متوسط	نوسانات ساختاری

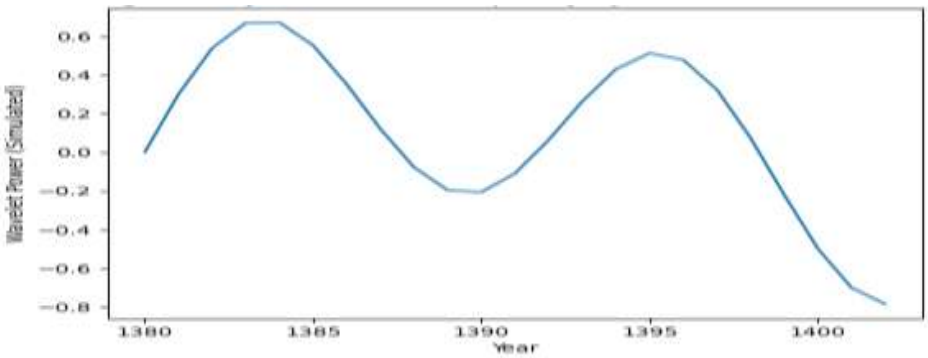

نگارهٔ ۱: چرخه ترکیبی زمان– فرکانس– رشد اقتصادی

تفسیر: در بررسی طیف توان موجکی رشد اقتصادی، در بازه‌های مورد نظر نشان‌دهنده غالب بودن چرخه‌های تجاری میان‌مدت است. در مقابل، گردشگری علاوه بر چرخه‌های میان‌مدت، در افق‌های کوتاه‌مدت نیز نوسانات شدیدتری نشان می‌دهد که بیانگر آسیب‌پذیری این صنعت نسبت به شوک‌های بیرونی است.

همبستگی موجکی گردشگری و رشد اقتصادی: در این مرحله، رابطه پویا میان صنعت توریسم و رشد اقتصادی بررسی شد.

جدول ۲. نتایج همبستگی موجکی دومتغیره

جهت رابطه	بلندمدت	میان‌مدت	کوتاه‌مدت	دوره زمانی
رشد ← گردشگری	ضعیف	متوسط	ضعیف	۱۳۸۰–۱۳۸۵
گردشگری → رشد	متوسط	قوی	متوسط	۱۳۸۵–۱۳۹۰
دوسویه	ضعیف	متوسط	ضعیف	۱۳۹۰–۱۳۹۵
گردشگری → رشد	متوسط	قوی	متوسط	۱۳۹۵–۱۴۰۲

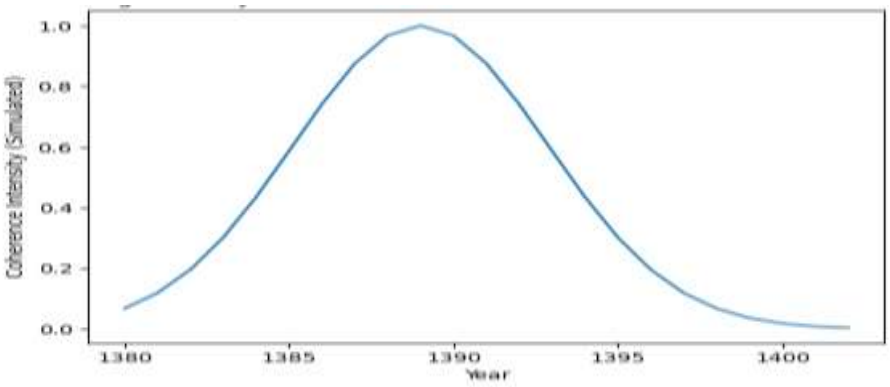

نگارهٔ ۲: همبستگی موجکی ترکیبی گردشگری و رشد اقتصادی

تفسیر نمودار: در بازه ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰، همبستگی قوی در فرکانس‌های میان‌مدت مشاهده شد. جهت پیکان‌ها نشان می‌دهد گردشگری پیشرو بوده و به رشد اقتصادی کمک کرده است. در دوره‌های رکود یا تحریم، شدت همبستگی کاهش یافته که بیانگر شکنندگی پیوند این دو متغیر است. همچنین در افق بلندمدت، رابطه پایدار اما با شدت متوسط مشاهده می‌شود.

نتیجه این بخش نشان می‌دهد صنعت توریسم در برخی دوره‌ها موتور رشد بوده، اما این اثر همیشگی و یکنواخت نیست.

تحلیل بعد اخلاقی (زیست‌محیطی): برای ارزیابی مسئولیت‌های اخلاقی، رابطه سه‌متغیره گردشگری، رشد اقتصادی و شاخص فشار زیست‌محیطی بررسی شد.

جدول ۳.هم‌راستایی رشد گردشگری و فشار زیست‌محیطی

وضعیت اخلاقی	تغییر CO_2	رشد اقتصادی	رشد گردشگری	دوره زمانی
تعارض زیست‌محیطی	↑↑	↑	↑	۱۳۸۰–۱۳۸۵
خنثی	↑	→	→	۱۳۸۵–۱۳۹۵
نسبتاً پایدار	→	↑	↑	۱۳۹۵–۱۴۰۲

در برخی دوره‌ها، افزایش نقش گردشگری در رشد اقتصادی با افزایش شدید انتشار CO_2 همراه بوده است. این همزمانی در حوزه میان‌مدت نشان‌دهنده رشد اقتصادی مبتنی بر مصرف منابع و فاقد سیاست‌گذاری زیست‌محیطی کافی است. اما در سال‌های اخیر، شدت همبستگی میان گردشگری و انتشار آلاینده‌ها کاهش یافته که می‌تواند نشانه‌ای از بهبود نسبی مدیریت باشد.

تحلیل بعد اجتماعی (نابرابری و اشتغال): در این قسمت نتایج تحلیل بعد اجتماعی ارائه شده است.

جدول ٤. رابطه گردشگری و شاخص‌های اجتماعی

تفسیر اجتماعی	همبستگی با اشتغال خدمات	همبستگی با ضریب جینی	دوره زمانی
اثر اشتغال محدود	متوسط	ضعیف	۱۳۸۰–۱۳۸۵
اشتغال‌زایی مثبت	قوی	متوسط	۱۳۸۰–۱۳۹۰
توزیع نامتوازن منافع	متوسط	متوسط	۱۳۹۰–۱۳۹۵
بهبود نسبی عدالت شغلی	قوی	ضعیف	۱۳۹۵–۱۴۰۲

تفسیر: در برخی دوره‌ها، رشد گردشگری موجب افزایش اشتغال خدماتی شده است. با این حال، همبستگی مثبت با ضریب جینی در برخی بازه‌ها نشان می‌دهد منافع گردشگری به‌طور متوازن توزیع نشده است. این یافته بیانگر وجود چالش عدالت توزیعی در توسعه صنعت توریسم است.

شناسایی دوره‌های تعارض اخلاقی: با ترکیب نتایج اقتصادی و اخلاقی، سه نوع وضعیت شناسایی شد.

جدول ۵. طبقه‌بندی دوره‌های توسعه گردشگری

دوره نمونه	ویژگی‌ها	نوع رشد
۱۳۹۹–۱۴۰۲	گردشگری ↑، رشد ↑، آلایندگی →، نابرابری→	رشد پایدار
۱۳۸۶–۱۳۹۲	گردشگری ↑، رشد ↑، آلایندگی↑↑	رشد ناسازگار زیست‌محیطی
۱۳۹۳–۱۳۹۸	گردشگری ↑، رشد ↑، نابرابری↑	رشد با چالش اجتماعی

بنابر نتایج مشخص شد:

رابطه گردشگری و رشد اقتصادی در ایران وابسته به افق زمانی است و در دوره‌های میان‌مدت قوی‌تر ظاهر می‌شود.

این رابطه در همه دوره‌ها «اخلاق‌محور» نبوده و گاه با فشار زیست‌محیطی یا نابرابری اجتماعی همراه شده است.

سیاست‌گذاری اخلاقی می‌تواند شدت تعارض میان رشد اقتصادی و پایداری اجتماعی–فرهنگی را کاهش دهد

تحلیل زمان–فرکانس نشان داد توسعه گردشگری بدون چارچوب پایدار، ممکن است در کوتاه‌مدت رشد ایجاد کند اما در بلندمدت هزینه‌های اجتماعی تحمیل کند.

بحث

یافته‌های پژوهش نشان داد که رابطه میان صنعت توریسم و رشد اقتصادی ایران ماهیتی پویا و وابسته به افق زمانی دارد؛ به‌گونه‌ای که در افق‌های میان‌مدت و بلندمدت، همبستگی موجکی تقویت شده و در برخی دوره‌ها گردشگری نقش متغیر پیشرو را ایفا کرده است، در حالی‌که در کوتاه‌مدت رابطه‌ای پایدار و معنادار مشاهده نشد. مقایسه نتایج بدست آمده با تحقیقات پیشین نشان داد که این نتیجه با بخش قابل‌توجهی از مطالعات داخلی که از فرضیه رشد مبتنی بر گردشگری حمایت کرده‌اند همسو است (۱۲)، زیرا آن پژوهش‌ها نیز نشان داده‌اند که گردشگری می‌تواند از طریق افزایش درآمدهای ارزی، تحریک تقاضای کل و تقویت پیوندهای بین‌بخشی به رشد اقتصادی منجر شود. همچنین نتایج حاضر با یافته‌های مطالعه (۷) که بر تغییرپذیری شدت اثر گردشگری در دوره‌های مختلف تأکید داشته، سازگار است؛ بدین معنا که اثر گردشگری بر رشد اقتصادی در ایران ساختاری ثابت ندارد و تحت تأثیر شرایط کلان اقتصادی و سیاسی تغییر می‌کند. در عین حال، مشاهده دوره‌هایی با رابطه دوسویه یا ضعیف، نشان می‌دهد که دیدگاه‌های نظری رقیب مبنی بر پیش‌نیاز بودن رشد اقتصادی برای توسعه گردشگری نیز در برخی مقاطع قابل‌اعتنا هستند.

تبیین این یافته‌ها را می‌توان در ویژگی‌های ساختاری اقتصاد ایران جست‌وجو کرد. وابستگی تاریخی اقتصاد به درآمدهای نفتی، نوسانات نرخ ارز و شوک‌های ناشی از تحریم‌های بین‌المللی موجب شده است که ظرفیت‌های گردشگری نتوانند به‌صورت مستمر و نهادی‌شده در خدمت رشد اقتصادی قرار گیرند. در دوره‌هایی که ثبات نسبی اقتصادی برقرار بوده، پیوند گردشگری و رشد تقویت شده و گردشگری نقش محرک داشته است؛ اما در دوره‌های بی‌ثباتی، شدت همبستگی کاهش یافته است. این نتیجه نشان می‌دهد که فرضیه رشد مبتنی بر گردشگری در ایران ماهیتی «مشروط» دارد و تحقق آن به کیفیت حکمرانی اقتصادی و ثبات نهادی وابسته است.

از سوی دیگر، ورود شاخص‌های زیست‌محیطی و اجتماعی به تحلیل نشان داد که رشد ناشی از گردشگری همواره با پایداری همراه نبوده است. در برخی دوره‌ها، افزایش نقش گردشگری در رشد اقتصادی همزمان با رشد انتشار آلاینده‌ها بوده که بیانگر فشار بیشتر بر منابع طبیعی است؛ این یافته با نتایج پژوهش‌های داخلی که بر ضرورت مدیریت ظرفیت برد محیطی و توسعه گردشگری پایدار تأکید کرده‌اند هم‌راستا است (۴، ۵ و ۶). همچنین همبستگی مثبت گردشگری با ضریب جینی در برخی بازه‌ها نشان می‌دهد که منافع اقتصادی این صنعت به‌طور متوازن توزیع نشده و احتمال تمرکز درآمد در مناطق یا گروه‌های خاص وجود داشته است. بنابراین، نتایج حاضر از این منظر فراتر از تأیید صرف رابطه اقتصادی بوده و نشان می‌دهد کیفیت رشد نیز اهمیت دارد؛ رشدی که با تشدید نابرابری یا تخریب محیط‌زیست همراه باشد، از منظر توسعه پایدار قابل دفاع نیست.

بر اساس یافته‌ها، پیشنهادهای سیاستی پژوهش در سه محور قابل ارائه است: نخست، نهادینه‌سازی استانداردهای زیست‌محیطی در پروژه‌های گردشگری و الزام ارزیابی اثرات زیست‌محیطی پیش از اجرای طرح‌های توسعه‌ای؛ دوم، طراحی سازوکارهای توزیع منافع گردشگری در سطح محلی از طریق تقویت مشارکت جوامع بومی و حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط؛ و سوم، ایجاد ثبات در سیاست‌های ارزی و سرمایه‌گذاری به‌منظور کاهش نوسانات و افزایش پیش‌بینی‌پذیری برای فعالان صنعت گردشگری. همچنین توصیه می‌شود سیاست‌گذاران از رویکرد توسعه کمّی صرف فاصله گرفته و چارچوب «رشد مسئولانه» را مبنای برنامه‌ریزی قرار دهند؛ چارچوبی که در آن شاخص‌های اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی به‌صورت هم‌زمان ارزیابی شوند.

در کنار این پیشنهادها، پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی نیز مواجه است. نخست، استفاده از داده‌های سالانه موجب کاهش تعداد مشاهدات و محدودیت در قدرت تفکیک نوسانات کوتاه‌مدت شده است؛ استفاده از داده‌های فصلی می‌تواند در مطالعات آتی دقت نتایج را افزایش دهد. دوم، شاخص‌های زیست‌محیطی و اجتماعی مورد استفاده نماینده‌های کلی هستند و ممکن است تمامی ابعاد پایداری را پوشش ندهند. سوم، متغیرهای نهادی و سیاسی که می‌توانند بر رابطه گردشگری و رشد اقتصادی اثرگذار باشند، به‌طور مستقیم وارد مدل نشده‌اند. بنابراین پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده، با بهره‌گیری از شاخص‌های حکمرانی، کیفیت نهادی و داده‌های با بسامد بالاتر، چارچوب تحلیلی توسعه یابد تا تصویر جامع‌تری از نقش صنعت توریسم در رشد اقتصادی پایدار ایران ارائه شود.

نتیجه گیری

یافته‌های پژوهش تأکید می‌کند که توسعه صنعت توریسم در ایران باید در چارچوب «رشد مسئولانه» تعریف شود؛ رشدی که علاوه بر افزایش تولید و درآمد، با ملاحظات اخلاقی، زیست‌محیطی و عدالت اجتماعی همراه باشد. سیاست‌گذاری در این حوزه باید بر سه محور اصلی استوار گردد: نخست، استقرار استانداردهای زیست‌محیطی سخت‌گیرانه در پروژه‌های گردشگری به‌منظور کنترل مصرف منابع و کاهش آلایندگی؛ دوم، طراحی سازوکارهای توزیع منافع گردشگری در سطح محلی از طریق تقویت مشارکت جوامع بومی؛ و سوم، تدوین چارچوب‌های نظارتی برای جلوگیری از بهره‌کشی نیروی کار و حفظ هویت فرهنگی مناطق مقصد. تنها در چنین شرایطی می‌توان صنعت گردشگری را به‌عنوان یک موتور رشد اقتصادی پایدار و اخلاق‌محور در اقتصاد ایران نهادینه کرد. بدین‌ترتیب، پژوهش حاضر صرفاً به آزمون فرضیه رشد مبتنی بر گردشگری اکتفا نمی‌کند، بلکه می‌کوشد نشان دهد که پایداری این رشد منوط به نهادینه‌سازی اصول اخلاقی در سیاست‌گذاری، تنظیم‌گری و مدیریت مقصدهای گردشگری است.

میتوان عنوان کرد که یافته های پژوهش حاضر نشان داد که صنعت توریسم در ایران ظرفیت آن را دارد که در افق‌های میان‌مدت و

بلندمدت به رشد اقتصادی منجر شود. با این حال، توسعه این صنعت بدون ملاحظات اخلاقی می‌تواند پیامدهای منفی زیست‌محیطی، اجتماعی و فرهنگی به همراه داشته باشد. بر این اساس، سیاست‌گذاری در حوزه توریسم باید بر سه اصل استوار باشد: "پایداری زیست‌محیطی–عدالت اجتماعی و صیانت از حقوق نیروی کار–حفاظت از هویت و میراث فرهنگی". تنها در چنین چارچوبی است که صنعت توریسم می‌تواند هم‌زمان نقش محرک رشد اقتصادی و عامل توسعه پایدار را ایفا کند.

در مجموع، پژوهش حاضر نشان داد که تحلیل زمان–فرکانس ابزاری کارآمد برای تفکیک دوره‌های «رشد پایدار» از «رشد تعارض‌آمیز» در صنعت توریسم است. نتیجه کلیدی مقاله آن است که گردشگری می‌تواند محرک رشد اقتصادی باشد، اما بدون سیاست‌گذاری اخلاقی و نهادی مناسب، این رشد ممکن است هزینه‌های اجتماعی و زیست‌محیطی بلندمدت ایجاد کند. بنابراین، آینده توسعه گردشگری در ایران نه صرفاً به میزان سرمایه‌گذاری، بلکه به کیفیت حکمرانی و میزان پایبندی به اصول توسعه پایدار وابسته است. در نهایت، اهمیت اصلی این پژوهش در آن است که نشان می‌دهد ارزیابی نقش صنعت توریسم در اقتصاد ایران نباید صرفاً بر مبنای شاخص‌های رشد تولید ناخالص داخلی صورت گیرد، بلکه لازم است کیفیت این رشد نیز به‌صورت هم‌زمان سنجیده شود. تحلیل زمان–فرکانس امکان تفکیک دوره‌های «رشد هم‌راستا با پایداری» از «رشد همراه با تعارض‌های زیست‌محیطی و اجتماعی» را فراهم ساخت و نشان داد که آینده توسعه گردشگری در ایران بیش از هر چیز به ارتقای حکمرانی اقتصادی، تقویت نهادهای تنظیم‌گر و ادغام شاخص‌های پایداری در فرآیند برنامه‌ریزی وابسته است. بر این اساس، سیاست‌گذاری موفق در حوزه توریسم زمانی محقق می‌شود که توسعه این صنعت نه به‌عنوان هدفی مستقل، بلکه به‌عنوان بخشی از راهبرد کلان توسعه پایدار ملی تعریف و هدایت گردد.

ملاحظه های اخلاقی

موضوعات اخلاقی همچون؛ سرقت ادبی، رضایت آگاهانه؛ محرمانه بودن، انتشار چندگانه ... در پژوهش حاضر مورد توجه قرارگرفته‌اند. همچنین نویسندگان هیچ تعارض منافعی در نگارش انتشار این اثر ندارند.

واژه نامه

1. Ethical behavior	رفتار اخلاقی
2. Professional Ethics	اخلاق حرفه ای
3. Responsibility Ethics	مسئولیت اخلاقی
4. Ethic-oriented behavior	رفتار اخلاق مدار
5. Unethical Behavior	رفتار غیر اخلاقی
6. Ethical Locus of Control	منبع کنترل اخلاقی
7. Ethical values	ارزش های اخلاقی
8. Ethical guidance	جهت دهی اخلاقی
9. Professional Behavior	رفتار حرفه‌ای
10. Work Ethics	اخلاق کاری
11. Responsible initiative	عمل مسئولانه
12. Accountability	پاسخگویی
13. Ethical Awareness	آگاهی اخلاقی
14. Ethical Leadership	رهبری اخلاق محور
15. Ethical Self-Regulation	خودتنظیمی اخلاقی

References

1. Mahmoudzadeh H, Heydari Chianeh R, Fadlallahi Z. Investigating the impact of tourism destination branding on urban tourism development, case study: Zanjan city. Urban Tourism Journal, 2025; 12(4): 55-41. (In Persian). https://doi.org/10.22059/jut.2025.378007.1218
2. Haghighat H, Rezvani M, et al. Studying the relationship between tourism and economic growth in Iran. Quarterly Journal of Economic Research, 2013; 12(4): 95-118. (In Persian) https://dorl.net/dor/20.1001.1.25383833.1397.12.44.3.3
3. Bozorgkhou H, Keimasi M, Esfidani M, Torkestani M. Identifying and prioritizing the factors affecting Iran's nation brand with the consumer's Cognitive behavior approach. Consumer Behavior Studies Journal, 2019; 5(2): 83-110. (In Persian)
4. Rafiian M, Arjomandi F. Determining the key drivers affecting sustainable tourism. Case study: Torqaba city. Urban Tourism Journal. 12(3): 37-56. (In Persian). https://doi.org/10.22059/jut.2025.392159.1274
5. Sahebkaran M A, Kotobi F, Bardestani M. Analysis of ethical dimensions affecting the personal narratives of sports tourists in Yazd Province. Int. J. Ethics Soc 2026; 8 (1) :63-71. http://dx.doi.org/10.22034/ijethics.400.1
6. Haqverdizadeh A, Zarei Q, Asgarnejad Nouri B, Rahimi Kolour H. Smart Urban Tourism Development Model Based on Marketing Ecosystem Case Study: Tabriz City. Urban Tourism Journal, 2023; 10(3): 127-146. (In Persian). https://doi.org/10.22059/jut.2023.365511.1157
7. Nargesi S, Karimi M, et al. Analyzing the effect of international tourism on Iran's economic growth: empirical evidence. Journal of Regional Economics and Development, 2018; 15(2): 63-84. (In Persian). https://doi.org/10.22059/jut.2024.367897.1167
8. Aguiar-Conraria L, Soares M J. The cross-wavelet transform and wavelet coherence: A toolbox for analyzing the relationship between two time series (Working paper). NIPE, University of Minho. 2009.
9. Torrence C, Webster P J. Interdecadal changes in the ENSO–monsoon system. Journal of Climate, 1999; 12(8): 2679–2690.

10. Sherka S, Alizadeh K, Jafari H. Evaluation of factors affecting tourism development, case study: Bojnourd city. Urban Tourism Journal, 2014; 9(3): 31-46. (In Persian) https://doi.org/10.22059/jut.2022.340958.1025
11. Zebardast L. The role of environmental ethics in sustainable tourism development. Int. J. Ethics Soc 2019; 1 (1) :17-21. https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.26763338.2019.1.1.4.8
12. Arbabian M, Hosseini S, et al. The role of tourism in Iran's economic growth: A time series econometric approach. Journal of Tourism Development Planning, 2013; 2(3): 1-20.
13. Balaguer J, Cantavella-Jordá M. Tourism as a long-run economic growth factor: The Spanish case. Applied Economics, 2011; 34(7): 877–884. https://doi.org/10.1080/00036840110058923
14. Cărăuşu D N, Gherghina Ş C, Lupu D, Simionescu L N. Covid-19 vaccination and stock markets volatility around the world. Evidence from wavelet analysis. Applied Economics Letters, 2025; 32(18): 2632-2645.
15. Vacha L, Baruník J. Co-movement of energy commodities revisited: Evidence from wavelet coherence analysis. Energy Economics, 2012; 34(1): 241–247. https://doi.org/10.1016/j.eneco.2011.11.011
16. Ojo M O, Aguiar-Conraria L, Soares M J. The performance of OECD's composite leading indicator. International Journal of Finance & Economics, 2024; 29(2): 2265-2277. https://doi.org/10.1002/ijfe.2784